

Nakladatelství Kočího uvádí k nám v poslední době významného autora francouzského *Romaina Rollanda*; vydalo v překladě pí Vobrubové-Veselé první dva svazky jeho desítidílného románu *Jana Kryštofa* a převodem sl. Marie Kalašové jeho *Život Michelangela*. Jan Kryštof jest i tomu, kdo necení jej tak vysoko jako žurnalistická kritika, oslněná vnějškovou poctou ceny Nobelovy, v mnohém typický plod nového umění francouzského, hledajícího si nové dráhy mimo vyježděné koleje. Symbolické jest hned, že Jan Kryštof jest Němec z Porýní, geniální skladatel, rozbíjející staré úzké formule a vytvářející si nový styl z nutností a potřeb nového obrozeného a rozšířeného lidství moderního, jakéhosi druhu dnešní Beethoven, který dožívá lidsky i umělecky teprve na půdě románské, ve Francii, ve Švýcařích, v Itálii. Jest to tedy román kosmopolitický, v nějž jest vepředeno i kus politické a sociální historie moderních evropských národů těsně před válkou světovou — a již to jest novinkou ve francouzské literatuře, alespoň methodou, jakou to zde provedl Romain Rolland, neboť methoda ta jest *toto genere* různá od metody třeba Bourgetovy *Cosmopolis*. Významné jest dále, že autor vědomě reaguje proti artismu a zpřizvučuje neustále lidství, a sice lidství zápasící, tvořivé i strádající: jest méně národní a více lidský — snad někde až rozcitlivěle lidský —, než bývá obyčejem v moderní beletrii francouzské. Rolland, rodem Švýcar, pokračuje tu, zdá se mně, v tradici svého velkého krajana Rousseaua; a hudebník i hudební theoretik jako on má i jeho necirkevní zbožnost, jeho lásku k drobné, teplé intimitě domácí reality, jeho meditativný lyrism; carlylovského původu jest asi jeho kult genia jako orgánu a projevu božství.

Totéž nakladatelství posílá nám *Bohumila Benoniho*, někdejšího operního pěvce Národního divadla, *Moje vzpomínky a dojmy* (stran 332 za K 7,50).

V Knížkách dobrých autorů jako svazek 133 vyšly *Huberta Gordona Schauera Spisy*. K dílu vrátíme se kritickým referátem, jakmile bude ukončeno.

U Ottů v Knihovně ilustrovaných cestopisů *Olakara Pertolda Cesty po Hindústánu*, které opravdovostí svého pojetí, odbornou přípravou vědeckou i vypravovatelským talentem svého původce vynikají značně nad průměr literatury světoběžecké.

Bibliotéka fondu Julia Zeyera při České akademii vydala „tři prózy“ *Antonie Tyrpekové Snilkové z předměstí*.

Jako 7. svazek *Spisů Růženy Svobodové* vyšla v Unii *Písčítá púda, Kniha poznání*. Jest to druhé přepracované vydání románu, který byl vydán před 22 roky v Libuši a jenž má své pevné čestné místo ve vývojových dějinách moderního českého románu.

Artur Novák v Praze posílá nám *Karla Šelepý Závoj*, básně prózou. Jest to deset drobných črt, věnovaných ženě básnickově („Utkal jsem pro Vás závoj, až setli Váš svatební...“).

R. Bojko: Zbytečný

Veršová povídka *Zbytečný* jest druhá básnická knížka p. Bojkova; ji předcházely lyrické verše *Modlitby víry a lásky*, které jsem vydal ve Slunečnicích, knihovně své *Noviny*, r. 1912.

Modlitby byly velmi zajímavý debut básnický a poměrně také umělecky hodnotný. Vnějškově připomínaly *Modlitby Březinu* svým hymnickým spádem, svou touhou po rozpětí co neširším; ale Bojko neměl ovšem jeho jedinečné kultury ani básnické ani umělecké ani myslitelské, ani jeho přísné stavby thematické; leckde vyniklo kopýtko diletantské, leckde řečnění musilo vypomoci a nahraditi básnickou stavbu. Za tyto i jiné nedostatky odškodňoval však Bojko v první knížce čímsi teplým, lidsky družným, laskavě domácíým; teplý pramen něhy ryze pozemské i ryze lidské prodíral se struskami jeho veršů všude tam, kde mluvil o dětech a rodině, o pozemském sadě rozkoši i trnitým úhoru strastí a strážní, o tvrdém láně potné práce lidské.

Neštěstí Bojkovo bylo, že upadl do rukou realistů, kteří z něho chtěli mít stůj co stůj oficiálního básníka své strany, někoho, koho by mohli stavěti proti Březinovi a po případě i nad Březinu. Zavalili jej chválou, která by udusila umělce desetkrát silnějšího, vyzdvihli jej na piedestal tak vysoký a široký, že by na něm obstáti mohla jen osobnost a postava mnohem, mnohem mohutnější, než jest p. Bojko. Nic není trapnějšího než malá nebo průměrná postava na mohutném piedestalu a nic není také vražednějšího pro toho, koho stihne tento ironický osud.

Časopis *Kalich* šel tak daleko, že postavil přímo Bojka nad Březinu a pochybenou paralelou snažil se obhájeti toto své pojetí venkoncem nekritické.

Znatelům poesie i opravdovým přátelům Bojkovým nebylo teprve třeba tohoto jeho epického pokusu, umělecky i básnicky velmi slabého a nezdařeného, aby jim byla jasna nepřipustnost takových apotheos a panegyrisimů. Ano, kdyby stáli skeptikové mezi nimi o podepření své skepse, nemohl jim podati důkazu silnějšího, než jest ten zde.

Zbytečný jest syrově naturalistický a přitom šablonovitý příběh prostřední úrovně povídkové. Jde o strojníka, který byl zmražen strojem a jako mrzák neschopný práce jest na obtíž ženě, jinak dobré a měkké, kterou podezírá ze zpronevěry s „pánem“ v době, kdy ležel v nemocnici, — podezírá ovšem neprávem. Svými surovostmi a zvláště tím, že pohaní ženu před dětmi souloží s jinou ženštinou, vypudí ženu ke svému svakovi, vdovci Vlachovi do Záhoří, který ji poskytne přístřeší ve své domácnosti. Ale i tam vyslídí ji zmračený Říha a v hádce ji zabije. Uniká pak do lesa, aby se oběsil, ale sebevražda se mu nezdaří.

To jest první část epického pokusu p. Bojkova. V druhém dílu, který, jak jsem kdesi četl, propadl konfiskaci, byl prý líčen Říha jako předmět nebo lépe oběť dnešních spravedlnostních institucí lidských. Je totiž, jak z předmluvy patrné, autor stoupencem nejradičalnějšího determinismu, ano přímo fatalismu. „A není dobra, zla, leč v našem úsudku, | jenž podrobený módě každodenní | jak cena bursovní se lehko mění. | A není zodpovědnosti a mravní svobody. | Není neřesti a viny; hřichu není, | však šilenství jen, nemoc, zatížení, | a společnosť — a výchova — a okolí —“

Báseň p. Bojkova chtěla tedy ukázat, jak neštěstím — těžkým úrazem a zmračením — stává se z člověka jinak dobrého zločinec. Již tato myšlenková koncepce charakterisuje *Zbytečného* jako dílo krajního naturalismu. A produktem cele naturalistickým, diletantským, polovičatě nedomyšleným a nedotvořeným jest i svým sít venia verbo uměleckým ztělesněním. Nová báseň p. Bojkova jest konglomerát nejrůznějších prvků, stylově nescelených a nesjednocených. Nevykvašenost, lyrická sentimentalita, původu velmi často banálního, mísí se se scénami drsně, ano surově

naturalistickými; nakypělé a rozmáchlé filosofické meditace s nejtřízlivější osvětářskou didaktikou; odlehle a pitvorné příklady musí ilustrovati děje zcela jasně a samozřejmě.

Autor chce říci na př., že žena Řihova zapřísahla se svou manželskou věrností za času pobytu svého muže v nemocnici. A užije této barokní, odlehle a nepřiléhavé figury: „jako *mučedník by vědy*, | léta tupený a posmívavý, hladem bledý, | *před kostnatých odborníků posměvané hledy* | náhle postavil své práce, bdění zřejmý div, | jemuž s poklonou se vyhne čas — : | tak slavnostně a hrdě vztýčila se vráz | a zardělá a zadýchaná prudce vykřikla: | Ne — Přísahám ti při Bohu a svatých všech — —“ (12—13).

A vedle toho čteš takové triviality: „... Kořalky nepil. — Bohudík, | škola a kniha plní též u nás své poslání | a s kořalkou láhev vydirá ze dlaní, | takže se pevně jí drží už jen někteří —“ (65).

Přítom kresba figur jest zcela konvenční: dobrácky bezvýrazný Vlach, dobrá, ale v slově poněkud nestřídámá žena Řihova, a Řiha sám, v jádře dobrák, ale slaboch, přecházející od pláče a pokory rázem bez přechodu k urážce a útoku, to jsou herci syrové, mátožné povídky p. Bojkovy, zcela kalné a nevykvašené, umělecky beztvaré, básnický rozbředlé. Josefa Jakubce Povídky z kraje, před třiceti roky psané, jsou vedle Bojkova Zbytečného stylové arcidílo.

Zatajovatí, mírniti nebo krásiliti tento přísný, ale věcný soud bylo by prokazovati špatnou službu p. Bojkovi; věřím posud v jeho talent, byť nevytříbený, byť nekultivovaný, byť málo nebo špatně poučený, byť neorientovaný, a proto piší tyto řádky.

Za nejhorší své škůdce pokládej však p. Bojko své kritické lichometníky a pochlebníky, z nichž jeden — někdejší oficiální kritik realistický a nyní referent Lidových novin — neostýchal se, jak slyším, zneužití jména Máchova v případě Zbytečného. To je něco, nač měla by býti šatlava. Tak mluvití může jen nejpustší literární diletant a nedouk. Mezi „nihilismem“ p. Bojkovým a zdánlivým „nihilismem“ Máchovým jest obdoba jen zcela vnějšková a jen pro lidi povrchní; za domnělým „nihilismem“ Máchovým stojí tolik kultury myslitelské i tolik posvěcení básnického, že nevidětí jich může jen literární slepec.

Jednou provždy

Doslechl jsem se, že na obálce poslední Moderní revue šplchl po mně zase splašky své líbezné a ušlechtilé duše Arnošt Procházka. Konstatuji zde jednou provždy, že již před více než pěti lety přerušil jsem výměnu mezi svou Novinou a touto literární kloakou a od té doby vůbec se jí nedotýkám. Kmen nemá obálky, ale i kdyby ji měl, za nic na světě neposkvrnil bych jí polemikou s tímto literárním apáčem.

Literární štvance

Na článek Rudolfa Malého v 3. čísle Kmene proti filosofickému diletantismu Rádlovu reaguje se v listech stále ještě způsobem „předválečným“, způsobem, který by měl býti cítěn jako hanba české žurnalistiky. Článek Malého měl dosah

nejvážnější, dosah neosobní: krajní subjektivism Rádlovský jest jen ozvěnou jistých pseudomoderních směrů filosofických, a ozvati se proti němu byl čin záslužný; jest v něm nebezpečí, jehož může nevidětí nebo podceňovatí jen nevzdělanec filosofický a vědecký: měřiti hodnotu tvorby vědecké osobní zajímavosti vědeckého subjektu jest otevíratí dveře přímo typickému „fušérství“, jak říkal Goethe diletantismu. Statečný projev Malého byl nepohodlný řadě lidí, ale nikdo z nich neměl ani dost síly, ani dost mužnosti vyvracetí jej a políratí jej důvody; proto šlo se na něj osvědčenou methodou českého pokrytectví, zákeřně: autor byl zpodezíran ze zloby osobní, z úmyslného nechápání myšlenky Rádlovy nejprve p. Ruttem v Národě, pak p. Weinerem ve Venkově. A když p. Malý v posledním Kmeni znova problém klidně a věcně vyložil a odmítl přitom ovšem i urážky Rutteho a Weinerovy, jest tupen znova Weinerem ve Venkově. *O meritu sporu* nedovedli říci ani Rutte ani Weiner slova; jejich účelem bylo spor ideový obrátiti v malicherné osobní štvání. To jest zjev zahanbující pro český život literární a jest třeba ho litovatí. Pan Weiner zaplétá do svého nejnovějšího projevu i mne a vnitřní záležitosti Kmene; o nich však nebudu se vůbec zde šířiti, jednak proto, že nenáležejí na veřejnost, jednak proto, že bych pravdivým vypsáním poměru p. Weinerova k Družstvu Kmene sotva posloužil literárnímu kronikáři Venkova. Konstatuji zde tedy jen prostě, že se státi Malého neprojevil nesouhlasu p. Weiner, pokud psal do Kmene, ani mně, ani R. Malému, s nímž stýkal se společensky, a že bychom pravděpodobně nevěděli do dneška nic o nelibosti, již prý vyvolal článek Malého ve Weinerovi, nebýt t. zv. protestu Ruttova, při němž si přihřál po sedmi týdnech p. Weiner své rozhořčení. Ale p. Weiner odpustí: ohřáté rozhořčení jako ohřáté nadšení bude lidem vždycky podezřelé.

Pan Richard Weiner

theatrálním gestem domáhá se ode mne vysvětlení mé věty, že bych mu „sotva posloužil pravdivým vypsáním poměru jeho k Družstvu Kmene“. Ne p. Weinerovi, s nímž nehodlám mařiti času, ale čtenářstvu podávám tuto informaci. Družstvo Kmene bylo rozhořčeno na pana Weinerja, že při vzniku tohoto listu *ústně i tiskem, ve feuilletonech Lidových novin, vystupoval jako redaktor Kmene, ačkoliv neměl k tomu, jak mne všichni pánové ujistili, nejmenšího práva*. Když p. Weiner dotýká se neustále stejně malicherně jako urážlivě vnitřních redakčních záležitostí Kmene a strhuje je i do svých polemik, byl jsem nucen připomenouti mu to, aby byly konečně veřejně jasny motivy jeho nevkusných útoků na Kmen.

Týdeník Národ

má v čísle 6 polemickou lokálku Ruttovu, v níž znova překrucuje se s farizejským krasořečněním a krasokroucením zraků k nebesům „aféra“ Rudolfa Malého; odpovídati na to bylo by mařením místa i času. Redakce Národa vzhopila se dokonce k doslovu a s piedestala své anonymní vznešenosti pokárala mne osobně za „polemické mravy“ R. Malého. Polemiky takového druhu musí prý již jednou přestat!